
DOI: <https://doi.org/10.47960/2303-7431.19.32.2024.47>

UDK: 364.65-056.22: 811.163.42'221

Pregledni članak

Primljeno: 12. IX. 2024.

Prihvaćeno: 31. X. 2024.

MARINA MILKOVIĆ

Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

marina.milkovic@erf.unizg.hr

KAKO SE IZGUBITI U PRIJEVODU? – KOMUNIKACIJSKI POSREDNICI ILI STRUČNI KOMUNIKACIJSKI POSREDNICI

Sažetak

U kontekstu ostvarivanja ljudskih prava i izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju, prije svega s oštećenjem sluha, ovaj rad problematizira suvremene spoznaje o teoriji i znanstvenim istraživanjima te zakonodavne okvire i prakse pružanja usluge (stručnih) komunikacijskih posrednika za gluhe, nagluhe i gluhoslijepe osobe u Republici Hrvatskoj. Daje pregled znanstveno utemeljenih spoznaja o znakovnome jeziku i kulturi gluhih, a značajnih za razumijevanje socijalnih pitanja te djelotvornije provođenje politika i odgovarajućih intervencija. Rad pridonosi području društvenih i njima srodnih znanosti, kao i svim relevantnim i zainteresiranim stručnjacima u neposrednu radu s populacijom osoba s oštećenjem sluha.

Ključne riječi: hrvatski znakovni jezik; prevođenje; kultura gluhih; osoba na asistenciju; komunikacijski posrednici; ljudska prava; prava djeteta

1. Uvod

Oštećenje sluha često se naziva „nevidljivim invaliditetom“, ne samo zbog nedostatka vidljivih simptoma nego i zato što su ga kreatori politike dugo stigmatizirali i zanemarivali (World Health Organization, 2021). Procjenjuje se da je danas više od 5 % svjetske populacije, odnosno 430 milijuna ljudi, s oštećenjem sluha, uključujući 34 milijuna djece. Također, procjenjuje se da će do 2050. godine više od 700 milijuna ljudi, u prosjeku od 1 od 10, imati neko oštećenje sluha (World Health Organization, 2024). To je u skladu i s procjenama Ujedinjenih naroda prema kojima je problem invaliditeta mnogo rašireniji nego što se misli; od deset stanovnika svake zemlje bar jedan je u izvjesnoj mjeri osoba s invaliditetom (Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 2024).

Raspolaganje odgovarajućim podacima o invaliditetu preduvjet je za donošenje politika te planiranje odgovarajućih preventivnih mjera i provođenje programa za osobe s invaliditetom. Republika Hrvatska je, prepoznajući ovaj problem, donijela *Zakon o Registru osoba s invaliditetom* (2022) koji propisuje način prikupljanja, obrade i zaštite podataka o osobama s invaliditetom. Registar se vodi u Hrvatskome zavodu za javno zdravstvo, a prema njegovu *Izvješću o osobama s invaliditetom* iz rujna 2024. godine u Republici Hrvatskoj živi 653 577 osoba s invaliditetom, što je 17 % ukupnoga stanovništva, od čega su 19 282 (3 %) osobe s oštećenjem sluha i 164 (0,03 %) gluhoslijepe osobe.

Prema *Pravilniku o sastavu i načinu rada tijela vještačenja u postupku ostvarivanja prava iz socijalne skrbi i drugih prava po posebnim propisima* (2014, Članak 29.) oštećenja sluha su gluhoća i naglušost. Gluhoćom se smatra gubitak sluha u govornim frekvencijama (500 do 4000 Hz) veći od 93 dB i kada se ni uz pomoć slušnih pomagala ne može cjelovito percipirati glasovni govor. Naglušošću se smatra oštećenje sluha od 26 do 93 dB na uhu s boljim ostacima sluha i kada je glasovni govor djelomično ili potpuno razvijen, a prema stupnju težine oštećenja sluha naglušost može biti lakša (od 26 do 35 dB), umjerena (od 36 do 60 dB) i teža (od 61 do 93 dB). Posebnu kategoriju vrste i stupnja osjetilnih oštećenja, prema Članku 30. istoga *Pravilnika*, čini gluhoslijepeća,

specifično i jedinstveno dvostruko senzoričko oštećenje u različitim kombinacijama intenziteta, koja uključuje praktičnu gluhoću, gluhoću i slabovidnost, sljepoću i naglušnost te naglušnost i slabovidnost. Nedostatno znanje i razumijevanje gluhoće još uvijek predstavlja problem s kojim se suočavaju stručnjaci raznih profila u identifikaciji, dijagnosticiranju i klasifikaciji gluhoćih osoba u Hrvatskoj (Tarczay, 2007).

Navedenom svakako je potrebno dodati kako vrijeme nastanka i uzrok oštećenja pridonosi heterogenosti populacije s oštećenjem sluha. Stoga će u ovome radu naglasak biti na problematici i izazovima s kojima se suočavaju osobe s oštećenjem sluha u Republici Hrvatskoj.

Nagluhe osobe obično komuniciraju govornim jezikom i mogu imati koristi od slušnih pomagala, kohlearnih implantata i drugih pomoćnih uređaja, kao i titlova, dok gluhe osobe za komunikaciju često koriste (nacionalni) znakovni jezik (Bradarić-Jončić, 2000; World Health Organization, 2024). Prema *Zakonu o hrvatskom znakovnom jeziku i ostalim sustavima komunikacije gluhih i gluhoćih osoba u Republici Hrvatskoj* (2015) korisnici imaju pravo izabrati onaj sustav komunikacije koji odgovara njihovim potrebama, a imaju i pravo na korištenje usluge stručnoga komunikacijskog posrednika u onome sustavu komunikacije koji sami odaberu.

Upravo ova razlika u komunikaciji čini bit novoga *Zakona o osobnoj asistenciji* (2023), barem kada je riječ o gluhim, nagluhim i gluhoćim osobama, a kojima se, između ostaloga, uređuju usluga, sadržaj i način pružanja usluge, korisnici usluge, zatim postupak i uvjeti za priznavanje prava na uslugu te uvjeti za komunikacijskoga posrednika. Istim se *Zakonom* uređuje i potpora pomoćnika u nastavi učenicima s teškoćama u razvoju, odnosno stručnih komunikacijskih posrednika gluhim, nagluhim i gluhoćim učenicima tijekom odgojno-obrazovnoga procesa. Premda je ovaj *Zakon* izazvao burne reakcije, kako među samim korisnicima tako i među pružateljima usluga, uslijedila je umirujuća reakcija Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike kojom će korisnici u skladu sa svojim listama procjena potreba nastaviti ostvariti pravo na uslugu kod licenciranih pružatelja usluga u skladu sa

Zakonom. No, pružanje usluge stručnih komunikacijskih posrednika i dalje je predmetom rasprave i niza otvorenih pitanja.

Stoga je cilj ovoga rada dati pregled suvremenih spoznaja o teoriji i znanstvenim istraživanjima, prije svega znakovnoga jezika i kulture Gluhih, značajnih za razumijevanje socijalnih pitanja i djelotvornije provođenje politika i intervencija u polju socijalnih, obrazovnih, edukacijsko-rehabilitacijskih i drugih djelatnosti u području društveno-humanističkih i njima srodnih znanosti.

Problemiziraju se spoznaje o teoriji i praksi pružanja socijalne usluge komunikacijskih posrednika za gluhe, nagluhe i gluhoslijepe osobe u Republici Hrvatskoj, s aspekta važećih zakonodavnih okvira te učincima u području politika odgoja, obrazovanja i rehabilitacije, što uvelike može pridonijeti boljemu razumijevanju problematike područja oštećenja sluha. Ujedno se nastoje razjasniti terminološka pitanja koja su i dalje predmetom rasprave i nakon donošenja dvaju ključnih zakona (2015; 2023) te se razmatra nužno potrebno formalno obrazovanje, kao i definiranje usluga komunikacijskih posrednika i stručnih komunikacijskih posrednika te razlika među njima.

2. Kulturološki vs. medicinski model gluhoće

Definiranje oštećenja sluha, kao u uvodu ovoga rada (Pravilnik, 2014), samo po sebi medicinski je model ili pristup oštećenjima sluha. No, za ovaj rad važno je osvijetliti sociološki, odnosno kulturološki model gluhoće, u okviru kojega govorimo o jeziku, kulturi i identitetu gluhih osoba.

Da šira javnost još uvijek nije dovoljno upoznata s fenomenom gluhoće, odnosno oštećenjem sluha, rezultat je činjenice da gluhoću smatra stanjem koje je potrebno „izliječiti“ te što je više moguće gluhe osobe približiti čujućemu svijetu, stoga u prvi plan stavlja oštećenje i ograničenja koja osoba ima u standardnome načinu komunikacije (Pribanić i Milković, 2012; Nožarić i Šuljić, 2016). S obzirom na to da je ovdje riječ o medicinsko-patološkom modelu, odnosno modelu deficita, slobodno ga možemo opisati kao „začarani krug“. Naime, ranija inozemna

istraživanja (Meador i Zazove, 2005; Iezzoni i sur., 2004; McAleer, 2005; Chaveiro i sur., 2009; Steinberg i sur., 2006), jednako kao i malobrojna domaća (Frković, 2006; Ivasović, 2007; Pribanić i Milković, 2012), navode kako gluhe osobe imaju veće „sklonosti psihopatologiji“ u usporedbi s čujućima te kako populacija gluhih i nagluhih osoba često ne dobiva odgovarajuću zdravstvenu skrb, što je posebno izraženo na području mentalnoga zdravlja. Gluhe i nagluhe osobe često se suočavaju s velikom komunikacijskom barijerom u kontaktima sa zdravstvenim djelatnicima, a zdravstvena skrb koju dobivaju u velikome broju slučajeva opisuje se kao neadekvatna, neprimjerena i neetična. Ovakvi komunikacijski „lomovi“ često dovode do pogrešnih dijagnoza, posebice na području mentalnoga zdravlja.

S druge strane, jednako pravima koja uživaju pripadnici većinske zajednice osoba bez oštećenja sluha, a na snažnim zasadama civilnoga društva, kao i aktivnostima pokreta za ljudska prava, sve je veći broj gluhih intelektualaca u razvijenim zemljama svijeta koji artikuliraju stavove i stremljenja svoje zajednice. To je dovelo do jačanja samosvijesti u zajednicama gluhih u svijetu, a jedno od glavnih nastojanja upravo je da se medicinski, patološki model oštećenja sluha ili model deficita zamijeni sociološkim (kulturološkim) modelom gluhoće. U razvijenim zemljama svijeta zajednice gluhih sve se više afirmiraju, osim kroz djelovanje brojnih udruga, kroz bogato kulturno (scensko, likovno, literarno) stvaralaštvo, medije i izdavaštvo (Bradarić-Jončić, 2000).

Primjera radi, Svjetska federacija gluhih (engl. *World Federation of the Deaf*, WFD), jedna od najstarijih međunarodnih organizacija osoba s invaliditetom u svijetu, zastupa i promiče ljudska prava približno 70 milijuna gluhih osoba diljem svijeta, okupljenih u 132 nacionalna saveza gluhih država članica. Prepoznajući da se gluhe osobe suočavaju s preprekama potpunoj pristupačnosti, jednakim ljudskim pravima i sudjelovanju u donošenju odluka koje ih se tiču, osnovana je u Rimu 23. rujna 1951. godine. Njezine su vizija i misija promicanje ljudskih prava gluhih osoba te pun, kvalitetan i jednak pristup svim sferama života, uključujući samoodređenje, znakovni jezik, obrazovanje, zapošljavanje i život u zajednici. Danas ima savjetodavni status u Ujedinjenim narodima i

jedna je od osnivača Međunarodnoga saveza osoba s invaliditetom (engl. *International Disability Alliance*, IDA) (WFD, 2016).

Unatoč nastojanjima i nizu aktivnosti kojima djeluju unutar svojih zajednica i šire, gluhe se osobe i dalje suočavaju s brojnim preprekama, od kojih najviše s nerazumijevanjem okoline. Dok dio rješenja vide u informiranju i senzibiliziranju čujuće okoline, pritom ukazuju na nedostatne zakonske propise koji se odražavanju na njihovo (ne) zapošljavanje, posljedično i na kvalitetu života (Kovačević, 2019).

Stoga i ne čude naponi zajednica gluhih u svijetu, uslijed perzistentnih društvenih predrasuda i pogrešnih pretpostavki, pri čemu se prava gluhih osoba često zanemaruju ili uskraćuju, na ustrajnu promicanju i unapređenju ljudskih prava gluhih osoba. Osim prava na pristupačnost, jednakih mogućnosti pri zapošljavanju i cjeloživotnome obrazovanju te prava na jednak pristup sudjelovanju u osobnome, javnome i političkome životu, posebno se ističu prava na (nacionalni) znakovni jezik, zatim kulturu gluhih i jezični identitet te pravo na dvojezično obrazovanje, osobito kada je riječ o djeci (WFD, 2016; 2023).

Preporuke za unapređenje i zaštitu nacionalnih znakovnih jezika te omogućivanje gluhoj djeci da se školuju na (nacionalnom) znakovnom jeziku sadržane su u nekoliko važnih međunarodnih dokumenata: *Salamanca Statement* (UNESCO, 1994), *Pravila UN-a o izjednačavanju mogućnosti za osobe s invaliditetom* (1994) i *Preporuka Vijeća Europe o zaštiti i unapređenju nacionalnih znakovnih jezika* (2003).

2.1. Jezik i kultura Gluhih

Iako je učinkovitost komunikacije među gluhima na (nacionalnome) znakovnom jeziku dovoljan argument jezičnoga statusa znakovnoga jezika, ipak je u nekim sredinama (pa i kod nas) još uvijek velik broj onih koji mu odriču takav status (Bradarić-Jončić, 2000; Nožarić i Šuljić, 2016). Još uvijek postoje mnoge predrasude o znakovnim jezicima, a može ih se smatrati mitovima (Emmorey, 2002). Mitovi o znakovnim jezicima predstavljaju vjerovanja u čujućoj većini, a zaokupljena su temama o negramatičnosti, slikovitosti, univerzalnosti, primitivnosti i

drugim predrasudama o nastanku znakovnih jezika, njihovoj uporabi i zajednici gluhih osoba. Ključno mjesto zauzimaju pogrešno tumačenje te uloga, odnosno negativan utjecaj, u odgoju i obrazovanju gluhe i nagluhe djece, što za posljedicu ima i ukidanje škola za gluhe (Pribanić, 2006; Nadolske i Milković, 2007; Milković, 2012; WFD, 2016).

No, od šezdesetih godina prošloga stoljeća naovamo provode se brojna lingvistička istraživanja kojima se opisuje struktura (nacionalnih) znakovnih jezika; psiholingvistička, neurolingvistička i sociolingvistička istraživanja dala su nepobitne dokaze da su znakovni jezici pravi prirodni jezici – usvajaju se odmalena, u dobi kritičnoj za usvajanje jezika, od odraslih kompetentnih govornika/znakovatelja, dijete izloženo prirodnomu znakovnom jeziku u dobi od tri godine posjeduje temelj jezika koji dalje razvija (Wilbur, 2006; Brentari, 2012; Pfau i sur., 2012; Orfanidou i sur., 2015; Quer, J. i sur., 2021). Upravo su rezultati ovih triju skupina istraživanja bitno pridonijeli priznavanju ravnopravna statusa znakovnih jezika u svijetu, bilo zakonima ili podzakonskim aktima, u nekim državama i na ustavnoj razini (Meulder, 2015).

Sve brojnija istraživanja hrvatskoga znakovnog jezika (HZJ) na Edukacijsko-rehabilitacijskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, pri Odsjeku za oštećenja sluha, u Laboratoriju za istraživanje znakovnoga jezika i kulture gluhih, osim što argumentiraju njegov jezični status pravoga prirodnog jezika, kojim se zagovara i njegova neophodna primjena, ponajprije u ranoj intervenciji, odgoju i obrazovanju gluhe i nagluhe djece u Republici Hrvatskoj, također značajno pridonose i spoznajama o znakovnim jezicima u svijetu (Milković i Hrastinski, 2022), kao i o humanim jezicima općenito (Malaia i Wilbur, 2012).

Svjesni vrijednosti znakovnoga jezika, čijemu su prepoznavanju značajno pridonijeli rezultati gore navedenih znanstvenih istraživanja, kao reakcija na stoljeća stigmatizacije, diskriminacije i kršenja ljudskih prava gluhi širom svijeta bore se i za prepoznavanje i prihvaćanje zajednice gluhih kao manjinske kulture u okviru većinske zajednice čujućih, sa specifičnim obilježjima koja definiraju neku zajednicu kao kulturu, a to su jezik, običaji, vrijednosti, povijest, kulturno stvaralaštvo i organizacije (Bradarić-Jončić i Mohr Nemčić, 2016).

Stoga pripadnici zajednica gluhih ne žele više da ih čujuća većina smatra oštećenim, neuspješnim osobama, invalidima, nego pripadnicima jezične odnosno kulturalne manjine – pripadnicima manjinske zajednice. Jednako kao što se velikim slovom pišu imena pripadnika drugih nacija, odnosno nacionalnosti, tako pridjev *gluh* zajednice gluhih pišu velikim početnim slovom *Deaf* (Bradarić-Jončić, 2000).

2.2. Kulturni identitet Gluhih

Kulturološki model gluhoće potaknuo je interes i za pitanja razvoja kulturnoga identiteta gluhih i nagluhih osoba. Osobni identitet pojedinca odgovara na pitanje: Tko sam ja?, dok je kulturni identitet dio širega društvenog identiteta i označava osjećaj pripadnosti određenoj kulturnoj zajednici, s čijim članovima pojedinac dijeli zajednički jezik, običaje, vrijednosti i vjerovanja i u čijemu životu aktivno sudjeluje (Leigh, 2009; prema Bradarić-Jončić i Mohr Nemčić, 2016).

Kulturna identifikacija dinamičan je proces pa, iskustvima i stjecajem okolnosti tijekom života, gluhe i nagluhe osobe mogu promijeniti svoju kulturnu orijentaciju. Kojoj će se kulturi prikloniti, odnosno u kojoj će se osjećati ugodno i prihvaćeno (gluhoj, čujućoj, objema ili nijednoj), kakav će identitet oblikovati (gluhi, čujući, dvokulturni ili marginalni), ovisi o interakcijama različitih čimbenika, od kojih je najvažniji ovlađanost govornim odnosno znakovnim jezikom, koja primarno ovisi o stupnju i vremenu nastanka oštećenja sluha, korištenju slušnih pomagala, vrsti škole koju je osoba pohađala ili pohađa te slušnome statusu roditelja (Möhr Nemčić, 2016; Möhr Nemčić i Bradarić-Jončić, 2016a; Möhr Nemčić i Bradarić-Jončić, 2016b).

Naime, populacija osoba s oštećenjem sluha vrlo je heterogena; sve gluhe osobe, čak ni one prelingvalno gluhe, ne prihvaćaju znakovni jezik kao svoj preferirani jezik i zajednicu gluhih kao preferiranu zajednicu, niti sve nagluhe osobe preferiraju isključivo govorni jezik i društvo čujućih osoba. Izgrađen kulturni identitet važan je jer pridonosi kvaliteti života i mentalnomu zdravlju gluhih i nagluhih osoba (Bradarić-Jončić i Mohr Nemčić, 2016).

Prema dostupnim rezultatima istraživanja, iako ne sasvim konzistentnih, uočljiva je tendencija da najvišu razinu samopoštovanja i najviše zadovoljstva životom, jedne od ključnih varijabli kvalitete života, kao i najsnažnijega osobnog resursa (samoučinkovitost i životni optimizam), imaju osobe s dvokulturnim, a najnižu razinu imaju osobe s marginalnim identitetom (Mawell-McCaw, 2001; Hintermeir, 2008; prema Bradarić-Jončić i Mohr Nemčić, 2016). Gluhe i nagluhe osobe s marginalnim identitetom slabo vladaju i govornim i znakovnim jezikom, rijetko uspostavljaju duboke i kvalitetne odnose i s gluhima i s čujućima te se nalaze na marginama i čujuće kulture i kulture gluhih. Nasuprot tomu, osobe s dvokulturnim identitetom dobro vladaju obama jezicima i ostvaruju uspješne interakcije kako s drugim gluhim i nagluhim osobama tako i s čujućima, dakle, identificiraju se s objema kulturama, što je i logično. Slične i usporedive rezultate dobila je i Mohr (2015), u prvome i jednome istraživanju kulturnoga identiteta gluhih u Hrvatskoj.

Važno je istaknuti kako rezultati navedenih istraživanja ukazuju na privrženost i gluhih i nagluhих osoba zajednici gluhih, kao jednoj od temeljnih kulturnih vrijednosti te zajednice, kao i na iskonsku potrebu pojedinca da nađe svoje mjesto u društvu sa sebi sličnim osobama, s kojima dijeli zajednički jezik, običaje i vrijednosti (Bradarić-Jončić i Mohr Nemčić, 2016). Ovo treba imati na umu kada je riječ o politikama, naročito u području odgoja i obrazovanja gluhe i nagluhe djece, kako i stoji u *Deklaraciji o pravima gluhe djece* (WFD, 2023) te publikacijama UNICEF-a (2009; 2014).

Preporuke za unapređenje i zaštitu nacionalnih znakovnih jezika te omogućavanje gluhoj djeci da se školuju na (nacionalnome) znakovnom jeziku sadržane su u nekoliko važnih međunarodnih dokumenata: *Salamanca Statement* (Unesco, 1994), *Pravila UN-a o izjednačavanju mogućnosti za osobe s invaliditetom* (1994), *Preporuka Vijeća Europe o zaštiti i unapređenju nacionalnih znakovnih jezika* (2018a) i *Rezolucija Vijeća Europe o zaštiti i unapređenju nacionalnih znakovnih jezika* (2018b) te *Unija ravnopravnosti: Strategija o pravima osoba s invaliditetom za razdoblje 2021.–2030.* (Europska komisija, 2021).

3. Strateški okviri i dokumenti u području komunikacije i obrazovanja gluhih u RH

U uvodnome dijelu *Nacionalnoga plana izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom za razdoblje od 2021. do 2027. godine* (MROSP, 2024a) zakonodavac skreće pozornost na osobitu osjetljivost Republike Hrvatske za potrebe osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju, naglašavajući da je Republika Hrvatska članica Ujedinjenih naroda, Europske unije i Vijeća Europe te potpisnica svih ključnih dokumenata i standarda u području socijalne i ekonomske sigurnosti građana. Tim činom Republika Hrvatska preuzela je obvezu zaštite i promicanja ljudskih prava osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju u svrhu ravnopravna sudjelovanja u građanskim, političkim, gospodarskim, društvenim i kulturnim područjima života, poštujući *UN Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom* (Konvencija, 2007) i *Konvenciju o pravima djeteta* (Konvencija, 1991), u skladu sa *Zakonom o potvrđivanju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativnim protokolom uz Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom* (2007) te *Odlukom o objavi Opće deklaracije o ljudskim pravima* (Vlada RH, 2009).

3.1. Kriteriji, prava i usluge

Radi provedbe posebnih ciljeva definiranih *Nacionalnim planom* izrađen je i *Aksijski plan izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom za razdoblje od 2021. do 2024.* (MROSP, 2024b), kojim su definirane mjere od utjecaja na kvalitetu, dostupnost i pristupačnost usluga i prava u svrhu izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom i djecu s teškoćama u razvoju u svim područjima važnim za neovisno življenje. No, od dva strateška cilja *Aksijskoga plana* gluhe osobe spominju se u mjerama *Poboljšanja pristupačnosti sadržaja javnog života te jačanje sigurnosti u kriznim situacijama*, u okviru cilja *Zdrav, aktivan i kvalitetan život*, dok se u mjerama *Osiguravanja inkluzivnog odgoja i obrazovanja za djecu s teškoćama u razvoju i studente s invaliditetom*, u okviru cilja *Obrazovani i zaposleni ljudi*, spominju (stručni) komunikacijski posrednici.

Na temelju *Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi* (2008) učenicima s teškoćama u razvoju omogućeno je pravo na primjeren program školovanja i primjeren oblik pomoći (Članak 65/4). Ostvarivanje prava učenika s oštećenjem sluha na podršku stručnoga komunikacijskog posrednika definirano je *Pravilnikom o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima* (2018; 2020).

Dosadašnja iskustva osposobljavanja stručnih komunikacijskih posrednika i pomoćnika u nastavi te njihova zapošljavanja raznolika su. Osposobljavanje stručnih komunikacijskih posrednika provodile su udruge i učilišta registrirana na obrazovanje odraslih bez prethodno odobrena programa obrazovanja od strane nadležnih institucija. Često su se edukacije provodile u sklopu projekata financiranih ili iz EU fondova ili na temelju odobrenih projekata na natječajima hrvatskih institucija, npr. Grada Zagreba i drugih. Financijska sredstva u posljednjih 20 godina bila su osigurana iz različitih izvora; iz proračuna jedinica lokalne i regionalne samouprave, iz državnoga proračuna; sredstvima Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje, od igara na sreću i Europskoga socijalnog fonda putem natječaja Ministarstva znanosti i obrazovanja (Pribanić, Milković i Gojčeta, 2018; Gotovac, 2023).

Radi ujednačavanja kriterija za ostvarivanje prava učenika s oštećenjem sluha, a s podrškom stručnoga komunikacijskog posrednika, Ministarstvo znanosti i obrazovanja izradilo je *Pravilnik o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima* (2018; 2020) koji sadrži i način i sadržaj osposobljavanja za poslove pomoćnika u nastavi i poslove stručnoga komunikacijskog posrednika. Kasnije je isto Ministarstvo bilo predlagateljem standarda zanimanja i standarda kvalifikacije za stručne komunikacijske posrednike, upisanih u registar Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira (HKO, 2021; 2022). Izvoditelji programa osposobljavanja stručnih komunikacijskih posrednika mogu biti ustanove, institucije i učilišta registrirana za obrazovanje odraslih. No, koliko je poznato autoru, do danas ni jedno nije registriralo ovakav program, time ni započelo s formalnim osposobljavanjem, a „potvrde“ o posjedovanju kompetencije za stručnoga komunikacijskog posrednika, u skladu s ovim *Pravilnikom*, i dalje izdaju udruge.

U namjeri da se ovo pitanje u praksi riješi na najbolji mogući način, a u svjetlu dugo iščekivanoga *Zakona o osobnoj asistenciji* za osobe s invaliditetom, koliko je zakonodavac to i ostvario, otvoreno je pitanje. Naime, prema *Zakonu o osobnoj asistenciji* (2023), koji je na snazi od 1. srpnja 2023. godine, potporu tijekom odgojno-obrazovnoga procesa učeniku s teškoćama u razvoju pruža stručni komunikacijski posrednik u onome sustavu komunikacije koji preferira gluhi, nagluhi ili gluhoslijepi učenik: hrvatski znakovni jezik (HZJ), prilagođen HZJ ili ostali sustavi komunikacije koji se temelje na hrvatskome jeziku. Kada je riječ o odraslim gluhim, nagluhim i gluhoslijepim osobama, uslugu osobne asistencije pruža komunikacijski posrednik u obliku komunikacije koju preferira osoba s oštećenjem sluha ili gluhoslijepa osoba. Pritom se komunikacijski posrednici za gluhe i gluhoslijepa osobe razlikuju prema odgovarajućim vještinama, znanjima i sposobnostima u korištenju HZJ-a i ostalih sustava komunikacije koji se temelje na hrvatskome jeziku, kada je u pitanju gluha osoba, odnosno prema vještinama, znanjima i sposobnostima u korištenju HZJ-a i njegovih prilagodbi te ostalih sustava komunikacije koje koriste gluhoslijepa osobe, kao i dodatnim znanjima i vještinama za opisivanje okoline i pružanje podrške u kretanju gluhoslijepim osobama.

Ovim *Zakonom* propisani su i uvjeti za komunikacijskoga posrednika i stručnoga komunikacijskog posrednika. Osim općih uvjeta i najmanje razine obrazovanja (4.1 ili 4.2 HKO-a) komunikacijski posrednik koji pruža podršku HZJ-u mora imati završen program za stjecanje odgovarajuće kvalifikacije ili skupova ishoda učenja u skladu s HKO-om za prevoditelja HZJ-a, koji uključuje položen ispit razine B2 o poznavanju HZJ-a, dok je za podršku u drugim sustavima komunikacije uvjet završen program osposobljavanja u ostalim sustavima komunikacije i pritom je razina poznavanja HZJ-a A2. Isto vrijedi i za komunikacijsku podršku gluhoslijepim osobama, ali uz poznavanje prilagodbe HZJ-a te pristupa, komunikaciji i prevođenju gluhoslijepim osobama, zatim svladavanje opisivanja okoline te vođenje u vidu pratnje gluhoslijepa osobe. Svi navedeni uvjeti važeći su i za stručnoga komunikacijskog posrednika koji pruža potporu tijekom odgojno-obrazovnoga procesa.

Uvjet za zapošljavanje komunikacijskoga posrednika, u skladu sa *Zakonom* (2023) koji se primjenjuje do 1. siječnja 2024. godine, jest završen program osposobljavanja. No, uslijed nepostojanja formalnih programa osposobljavanja nema ni odgovarajućih kvalifikacija, odnosno kvalificiranih (stručnih) komunikacijskih posrednika. Stoga je doista otvoreno pitanje koliko je ovaj *Zakon* napravio „reda“ u pružanju usluga osobama s oštećenjem sluha.

3.2. Terminološka pojašnjenja

Za jasnije razumijevanje ove problematike koja je predmetom rasprava već duži niz godina potrebno je jasno definirati neke terminološke nedoumice koje su prisutne kako u profesionalnim tako i u neprofesionalnim krugovima zainteresiranim za ovo područje djelovanja, a odgovore na još uvijek otvorena pitanja nalazimo upravo u znanstveno utemeljenim činjenicama.

U *Zakonu o hrvatskom znakovnom jeziku i ostalim sustavima komunikacije gluhih i gluhoslijepih osoba u Republici Hrvatskoj* (2015) jasno je definirano što je *hrvatski znakovni jezik*, a što su *ostali sustavi komunikacije*. Dakle, *hrvatski znakovni jezik* (HZJ) jest „izvorni jezik zajednice gluhih osoba u Republici Hrvatskoj, samosvojan je jezični sustav s vlastitim gramatičkim pravilima, potpuno neovisan o jeziku čujućih osoba“, dok se *ostali sustavi komunikacije* „temelje na hrvatskom jeziku, a to su: simultana znakovno-govorna komunikacija, ručne abecede, titlovanje ili daktilografija, očitavanje govora s lica i usana, pisanje po dlanu i tehnička pomagala“. Stoga nije nevažno o kojem sustavu komunikacije govorimo (Pribanić, Milković i Gojčeta, 2018).

Pojmovi *komunikacija* i *jezik* često se isprepliću, ali potrebno ih je razlikovati. Opća komunikacija (ili komunikacija u širem smislu) bavi se medijskom, žurnalističkom, organizacijskom, javnom, masovnom, sekundarnom i neizravnom komunikacijom, dok su istraživanja interpersonalne komunikacije usmjerena na primarnu, neposrednu (engl. *face to face*) komunikaciju među ljudima, odnosno razgovor. Stoga je *interpersonalna komunikacija* proces odašiljanja, prenošenja i primanja

poruka, a komunicirati možemo na različite načine. Jedan od modaliteta interpersonalne komunikacije jest jezik. *Jezik* je sustav znakova (riječi) povezanih pravilima gramatike, u određenoj ljudskoj zajednici i koristi se u svrhu razgovora među govornicima toga jezika (Fromkin i sur., 2014). Dakle, jezik je sustav komunikacije. Ako, pak, promotrimo što uključuju *ostali sustavi komunikacije*, možemo izdvojiti dvije ključne riječi – *govor* i *pismo*. Dakle, jezik je objektivna društvena tvorevina, a govor i pismo jezik su u uporabi, jezik u akciji, ali jezik i govor nisu jedno te isto i upravo su tomu pridonijela istraživanja znakovnih jezika (Wilbur, 2006).

Sljedeći koncept koji također treba razjasniti jest *prevođenje*. *Prevođenje* je usmeno ili pismeno prenošenje teksta ili govora iz jednoga jezika (izvorni jezik) u drugi jezik (ciljni jezik) preko *prevoditelja*. Prevođenje jezika omogućuje komunikaciju između korisnika različitih jezika, a prevoditelj je *posrednik* u toj komunikaciji. Dakle, s jedne strane imamo HZJ, kao samosvojan jezični sustav neovisan o hrvatskome jeziku, dok s druge strane imamo *ostale sustave komunikacije* koji se temelje na hrvatskome jeziku. Prema tomu, HZJ može se prevoditi na hrvatski jezik, i obrnuto, i to jest *prevođenje*, a tu uslugu pruža *prevoditelj*. No, *ostali* sustavi komunikacije ne prevode se na hrvatski jezik jer se oni upravo temelje na hrvatskome jeziku, stoga ne možemo govoriti o prevođenju nego o *komunikacijskome posredovanju*, odnosno (*stručnome*) *komunikacijskom posredniku* koji je medijator između dvaju komunikacijskih sustava. Budući da gluhe i gluhoslijepe osobe, kao korisnici navedeni u *Zakonu*, imaju pravo izabrati onaj sustav komunikacije koji odgovara njihovim potrebama, također imaju pravo i na korištenje usluge (*stručnoga*) komunikacijskoga posrednika u onome sustavu komunikacije koji sami odaberu, a termin (*stručni*) *komunikacijski posrednik* upravo odgovara pružanju te usluge (Pribanić, Milković i Gojčeta, 2018).

Prema gore navedenom *Pravilniku* u poslove *stručnoga komunikacijskog posrednika* ubrojene su i aktivnosti koje, prema definiciji, ne obavlja prevoditelj, kao npr. „poticati učenika na pisanje i izražavanje u onom sustavu komunikacije koji učenik preferira, a u skladu s učeničkim mogućnostima i sklonostima; pružati potporu u kretanju

gluhoslijepim učenicima“ i sl. Dakle, to nisu poslovi prevoditelja, ali jesu stručnoga komunikacijskog posrednika. Prema *Pravilniku* potporom se daje naglasak na učenikove mogućnosti i sklonosti, odnosno preferenciju u korištenju sustava komunikacije, a ne na jezik i prevođenje. Naime, prema podacima u svijetu i kod nas, svega 5–10 % gluhe djece rađa se u gluhim obiteljima kojima je nacionalni znakovni jezik prvi, odnosno materinski jezik. Stoga je opravdano očekivati da većina učenika s oštećenjem sluha ne poznaje HZJ, odnosno da koriste neki od *ostalih sustava komunikacije*, kao npr. govorni jezik potpomognut manualnim znakovima, tzv. simultanu znakovno-govornu komunikaciju (Pribanić, Milković i Gojčeta, 2018).

Ovdje je vrijedno navesti još jedan dokument – *Rezoluciju Europskog parlamenta o znakovnim jezicima i profesionalnim prevoditeljima znakovnih jezika* (2016). Prema *Rezoluciji* „gluhi, gluhoslijepi i nagluhi građani moraju imati pristup istim informacijama i komunikaciji kao i ostale osobe u obliku prevođenja na (nacionalni) znakovni jezik, podnaslovljavanja (titlovanje), pretvaranja govora u tekst i/ili alternativnih oblika komunikacije“ (Pristupačnost, 9). Nadalje, naglašava se da „javne i državne službe, uključujući njihov internetski sadržaj, moraju biti dostupni zahvaljujući *posrednicima* koji ih prenose uživo, kao što su prevoditelji (nacionalnog) znakovnog jezika na licu mjesta, ali i alternativne usluge“ (Pristupačnost, 10). Također, prepoznaje se „važnost minimalnih standarda za osiguravanje pristupačnosti, posebno s obzirom na nove tehnologije i one u nastanku uključujući *informacijske i komunikacijske tehnologije i sustave*“ (Pristupačnost, 13).

Iz svega navedenog razvidno je da je termin *stručni komunikacijski posrednik* odgovarajući. Pored *hrvatskoga znakovnog jezika*, koji doista jest pravi prirodni jezik i neovisan je o hrvatskome jeziku, *ostali sustavi komunikacije* nisu jezik, nego upravo kako je navedeno, oni su sustavi komunikacije koji se temelje na hrvatskome jeziku. Termin *stručni komunikacijski posrednik* u potpunosti odgovara onome kako ga oba zakona definiraju (Zakon, 2015; Zakon, 2023), a preuzet je i u *Pravilniku o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima*.

Kako u stručnim tako i u znanstvenim krugovima i dalje ima neslaganja oko terminologije. Štoviše, duži niz godina vodila se rasprava oko termina *prevoditelj* i/ili *tumač* (Tarczay, 2009; 2014; Gotovac, 2023). Kao kompromisno rješenje u *Zakonu* (2015) dogovoreno je (stručni) komunikacijski posrednik, a ranije smo objasnili zašto je baš taj termin odgovarajući.

4. O prevođenju i prevoditeljima

Budući da u Hrvatskoj još uvijek ne postoji formalno obrazovanje ili osposobljavanje za pružatelje usluga komunikacijskoga posrednika, u skladu sa *Zakonom* (2023) otvara se pitanje tko, pod kojim uvjetima i s kojim kompetencijama obavlja poslove (stručnoga) komunikacijskog posrednika. Istraživanje o profilu prevoditelja/komunikacijskih posrednika provela je Gotovac (2023) na uzorku od 55 sudionika, što je u danome trenutku iznosilo 62 % od ukupno angažiranih prevoditelja/komunikacijskih posrednika u Hrvatskoj. Manji broj sudionika (18 %) izjašnjava se da im je materinji jezik HZJ (gluha djeca gluhih roditelja). S obzirom na najvišu razinu obrazovanja u rasponu su od trogodišnjega strukovnog obrazovanja do preddiplomskoga i diplomskoga studija. No, najveću skupinu čine sudionici s četverogodišnjom srednjoškolskom spremom.

Ovaj podatak zabrinjava zato što priroda poslova i zahtjeva svojstvenih ovoj profesiji iziskuje imperativ sveobuhvatne obuke. Stoga se ova razina obrazovanja prevoditelja/komunikacijskih posrednika i njihova kompetencija, naročito u kontekstima kao što su medicinski, obrazovni, pravni ili sastanci i konferencije na visokoj razini, uzima s rezervom. Stečene diplome variraju u području društveno-humanističkih znanosti. Kada je riječ o HZJ, gotovo pola sudionika izjavljuje da su ga naučili u svojim primarnim obiteljima, od gluhih roditelja ili gluhoga brata / gluhe sestre. Druga polovica pohađala je tečajeve u organizaciji udruga gluhih, a tek nekoliko njih kroz interakcije unutar udruga gluhih i/ili u druženju s gluhim poznanicima. Unatoč nepostojanju formalnoga oblika obrazovanja i osposobljavanja, gotovo pola sudionika imalo je neki

od informalnih oblika obuke u prevođenju; radionice, predavanja i sl. (Gotovac, 2023).

Činjenicu da je gotovo većina sudionika zapravo čujuće dijete gluhih roditelja (engl. *Children of Deaf Adults*, CODA), regrutirana u redove prevoditelja/komunikacijskih posrednika, potvrđuje i ranije istraživanje Previšić (2014) o iskustvima življenja „između dvaju svjetova“, kulture gluhih i čujućih te prevođenju/posredovanju u svojim obiteljima već od najranije dobi. Da to nije „najsretnije ni najspretnije“ rješenje, ukazuje i novije istraživanje u Ujedinjenome Kraljevstvu (Gee i sur., 2022), u kojem su mlađe čujuće osobe, djeca gluhih roditelja, imala iskustvo prevođenja/posredovanja za svoje roditelje u okviru sustava zdravstva. Identificirane su ključne teme poput ponosa i pritiska, statusa *insajdera* i *outsajdera*, sukobljenih uloga, autonomije, ovisnosti i neovisnosti, izbora i očekivanja te percepcije posredovanja s visokim ili niskim ulogom. Na temelju ovih nalaza preporuke za pružatelje zdravstvenih usluga uključuju povećanje svijesti o pravima i pristupu gluhih osoba, prepoznavanje dječjih razvojnih potreba u tim kontekstima te usmjerenje na odgovarajuće mreže podrške.

Zanimljiv je podatak broj godina radnoga iskustva koji varira; najmanje ih ima s 15 do 20 godina, a najviše s 5 do 10 ili 10 do 15 godina radnoga iskustva, zatim slijede oni s 1 do 5 godina, pa tek oni s više od 20 godina iskustva. Od toga najviše iskustva imaju s gluhim osobama, nešto manje s nagluhima, a najmanje s gluhoslijepim osobama, dok neki imaju iskustva sa svim skupinama. Najčešće su prevodili s hrvatskoga na HZJ, zatim s HZJ-a na hrvatski, ponekad s engleskoga na HZJ i obrnuto te *International Sign* (IS) i HZJ. Od drugih sustava komunikacije najčešće je bila prisutna simultana znakovno-govorna komunikacija, zatim očitavanje s lica i usana, a nešto manje prilagođeni HZJ te sricanje ručnom abecedom i/ili pisanje. Najčešće situacije prevođenja bile su u okviru socijalnoga rada i zdravstva, zatim sastanci, konferencije i mediji te obrazovanje i sport. Na pitanje o profesionalnome identitetu najviše sudionika izjavljuje da su prevoditelji, zatim tumači, pa tek onda stručni komunikacijski posrednici (Gotovac, 2023).

Potonje također treba uzeti s rezervom. Naime, u vrijeme provođenja istraživanja trajalo je i javno savjetovanje o *Zakonu o osobnoj asistenciji* (2023), a prethodno se još nisu slegli dojmovi oko terminologije u okviru *Zakona o HZJ i ostalim sustavima komunikacije* (2015). Tomu u prilog ide i činjenica o svijesti samih sudionika o nedovoljnu znanju i izostanku kompetencija, što je posljedica neformalna obrazovanja i (ne) osposobljavanja za poslove prevoditelja/komunikacijskih posrednika.

Jedno zanimljivo kvalitativno istraživanje o iskustvima prevođenja na uzorku od 12 gluhoslijepih osoba s Ushеровим sindromom provela je Tarczay (2014). Kriterij za odabir prigodna uzorka bio je sudjelovanje na međunarodnim sastancima. U kategoriji „obrazovanje prevoditelja“ dobivene su sljedeće potkategorije: prednost ima formalno obrazovanje, sveučilišni je program optimalan, ulogu prevoditelja potrebno je steći u formalnim oblicima, više obrazovanje neophodno je u svim situacijama prevođenja, nedostatak obrazovanja može ograničiti aktivno sudjelovanje na sastancima, razina obrazovanja posebno je važna kada se primarno koristi znakovni jezik te važnost učenja/stjecanja vještina prevođenja od iskusnih prevoditelja.

Iz navedenoga je razvidno koju složenost i zahtjeve ima prevođenje gluhoslijepim osobama, što iziskuje i visoku razinu kompetencija prevoditelja/komunikacijskih posrednika. Pritom je i visoka razina svijesti koju imaju sami sudionici, posljedično i koja su im očekivanja od situacije prevođenja, a to je osjećaj zadovoljstva tijekom i nakon situacije prevođenja. Ništa manje nije složeno prevođenje gluhim i nagluhim osobama, iako se na prvu tako čini, a to potvrđuje istraživanje koje je prethodilo ranije navedenomu (Tarczay i Pribanić, 2014.) Ispitani su stavovi gluhih, nagluhih i gluhoslijepih osoba prema prevoditeljima/komunikacijskim posrednicima HZJ-a u odnosu na jezične kompetencije, etiku ponašanja i osobne značajke prevoditelja/komunikacijskih posrednika. Korisnicima usluge prevoditelja/komunikacijskih posrednika nije svejedno tko i kako prevodi, žele profesionalne stručne prevoditelje/komunikacijske posrednike, visoke razine kompetentnosti u najmanje dvama jezicima, HZJ-u i hrvatskome (znanje jezika i o jeziku), dobro

poznavanje (teorijsko i praktično) obiju kultura te strogo pridržavanje etičkih principa struke.

U skladu sa svime navedenim od strateških i zakonodavnih okvira, preko terminoloških pojašnjenja, istraživanja znakovnih jezika i kulture gluhih do prevoditelja/komunikacijskih posrednika i prevođenja/posredovanja, nimalo ne čude ustrajale polemike, nezadovoljstvo obiju strana, kako korisnika tako i pružatelja usluga. No, ovdje je važno staviti u fokus ono najvažnije, a to su komunikacija i obrazovanje, prije svega, gluhe, nagluhe i gluhoslijepe djece. Stoga uvjetima navedenim u *Zakonu o osobnoj asistenciji* (2023) ne treba „tjerati mak na konac“, ali nikako ne smiju ostati ni „mrtvo slovo na papiru“.

5. Učinci na području politika odgoja i obrazovanja gluhe i nagluhe djece

Kreatori politike odgoja i obrazovanja gluhe i nagluhe djece promoviraju različite pristupe u poučavanju, odnosno komunikaciji. Svaki od pristupa, bio on audioverbani, verbotonalni ili dvojezično-dvokulturalni, daje i dobre i manje dobre rezultate u pogledu jezičnih kompetencija gluhih/nagluhih osoba, uzimajući u obzir i veliku heterogenost populacije (Bradarić-Jončić, Kolarić, 2012; Martinković, Bonetti i Milković, 2018; Šimić Šantić i Bonetti, 2023).

Jedna od mogućnosti za djecu s oštećenjem sluha u inkluzivnim uvjetima odgoja i obrazovanja jest uz podršku stručnoga komunikacijskog posrednika/prevoditelja, kako je opisano u prethodnim poglavljima rada. No, opravdano se postavljaju pitanja osigurava li pružanje usluga stručnih komunikacijskih posrednika gluhim, nagluhim i gluhoslijepim učenicima potpun pristup informacijama te možemo li očekivati da će na kraju školovanja biti izjednačeni u jezičnim kompetencijama sa svojim čujućim vršnjacima jer je imperativ jednak pristup akademskim sadržajima (Pribanić, Milković i Gojčeta, 2018).

Istraživanja sugeriraju da mnogi učenici s oštećenjem sluha, koji koriste usluge stručnih komunikacijskih posrednika, ne ostvaruju razumnu prilagodbu u nastavnome planu i programu niti u interakciji

s vršnjacima u razredu. Čak i uz visoko kvalificirane stručne komunikacijske posrednike puni pristup sadržaju i društvenomu životu u razredu može biti izazovan. Mnogi aspekti odgojno-obrazovnoga procesa utječu na uspjeh u komunikaciji i primanje informacija, a posljedično i na usvajanje, tj. učenje jezika, i govornoga i znakovnoga (Wilbur, 2001; Schick i sur., 2006).

S jedne strane, to su vještine i znanja stručnoga komunikacijskog posrednika, kao jedan su od kritičnih aspekata, a s druge strane i same jezične kompetencije gluhe, nagluhe i gluhoslijepe djece i odraslih, o kojima govore i brojna naša istraživanja (Bradarić-Jončić i Blaži, 2002; Pribanić, 2007; Radić, Bradarić Jončić i Farago, 2008; Mohr i Bradarić Jončić, 2009; Pribanić i Milković, 2009; Kobašić i Pribanić, 2010; Bradarić-Jončić i Möhr Nemčić, 2011; Hrastinski, Pribanić i Degač, 2014; Pribanić, 2015; Hrastinski, Pribanić i Mrvica, 2019).

5.1. Dvojezično obrazovanje

Budući da je populacija osoba s oštećenjem sluha izrazito heterogena, da bi zadovoljili komunikacijske i obrazovne potrebe svih, neophodno je postojanje različitih pristupa na odgojo-obrazovnome kontinuumu. Čak i za djecu koja imaju kapaciteta za usvajanje jezika i razvoj govora, potreban je pristup koji će maksimalno iskoristiti njihove vizualne kapacitete i omogućiti im usvajanje jezika, znanja i vještina primjerenih njihovim kapacitetima, kao i maksimalnu razvoju potencijala, što je u skladu s *Preporukama* Vijeća Europe (2018a) i *Deklaracijom o pravima gluhe djece* (WFD, 2023).

To se može postići korištenjem (hrvatskoga) znakovnog jezika u odgoju i obrazovanju. Upravo dvojezično obrazovanje, bilo u posebnim ili inkluzivnim uvjetima obrazovanja, pokazuje dobre rezultate u ovladanosti govornim jezikom, pismenosti, akademskim postignućima i dr. (Bosnar i Bradarić-Jončić, 2008; Bradarić-Jončić i Kolarić, 2012; Bradarić-Jončić, 2014).

Praktični aspekti dvojezičnoga obrazovanja za gluhu, nagluhu i gluhoslijepu djecu uključuju sljedeće: osigurati djeci da postanu jezično

kompetentna u oboma jezicima, znakovnome i govornome, pružiti im jednake mogućnosti sudjelovanja u objema kulturama, gluhoj i čujućoj, pružiti im pozitivan identitet kroz pripadnost zajednici gluhih, korištenjem znakovnoga jezika i zajedničkim iskustvima u svijetu gluhoće i, na kraju, omogućiti im potpun pristup odgojno-obrazovnim sadržajima i aktivnostima (Bosnar i Bradarić-Jončić, 2008).

U skladu s ranije navedenom *Rezolucijom Europskog parlamenta* (2016), *Pravilnikom o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima* (2018; 2020) te *Zakonom o osobnoj asistenciji* (2023) kvalificirani stručni komunikacijski posrednici i nastavno osoblje osposobljeno za rad u inkluzivnim uvjetima odgoja i obrazovanja čine ključan dio akademskoga uspjeha gluhih, nagluhih i gluhoslijepih učenika te mlađih odraslih osoba. To dugoročno dovodi do boljih obrazovnih rezultata, otvara nastavak školovanja na višim razinama te pridonosi nižoj stopi nezaposlenosti gluhih i nagluhih osoba, što posljedično rasterećuje sustav socijalne skrbi.

Također, kvalificirani komunikacijski posrednici koji pružaju pomoć i podršku u komunikaciji i primanju informacija, radi većega stupnja samostalnosti i uključenosti u zajednicu, zaštite i osiguravanja ljudskih prava gluhih, nagluhih i gluhoslijepih osoba, kao i ostvarivanja ravnopravnosti s drugima, ujedno pridonose mentalnomu zdravlju kao jednomu od ključnih čimbenika kvalitete života.

6. Zaključna razmatranja

Prava osoba s invaliditetom trebaju zaživjeti u praksi kako ne bi ostala na razini teorije ili teško dostižan cilj, osobito u sustavu socijalne skrbi. Prema *Izvješću Pravobranitelja za osobe s invaliditetom za 2023. godinu* (Pravobranitelj, 2024) strateški i zakonodavni okvir zaštite prava osoba s invaliditetom u velikoj je mjeri usklađen s *Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom*, no provedba propisa i praksa ostvarenja tih prava nešto je na čemu „padamo kao društvo“.

Iz *Izvješća Pravobraniteljice za djecu za 2023. godinu* (Pravobraniteljica, 2024) zabrinjavajuće je da djeca s teškoćama u razvoju ne mogu u

potpunosti razvijati svoje potencijale, a najviše prepreka za ostvarivanje svojih prava doživljavaju u sustavu odgoja i obrazovanja, zdravlja te socijalne skrbi. To se, nažalost, kao što je ranije u radu obrazloženo, posebno odnosi i na djecu s oštećenjem sluha.

Zapitajmo se: Jesmo li primjenu obveza iz *Konvencije* prihvatili na razini svijesti, o razlikama i dostojanstvu osoba s invaliditetom, naročito o njihovoj sposobnosti i potencijalu doprinosa društvu? Koliko smo svjesni činjenice da sve prepreke koje, možda i nenamjerno, nismo uklonili zapravo predstavljaju kršenje ljudskih prava osoba s invaliditetom, pa tako i gluhe, nagluhe i gluhoslijepe djece i odraslih?

Stoga, uzimajući u obzir jezični status hrvatskoga znakovnog jezika, odnose među ranom komunikacijom, spoznajnim i jezičnim razvojem te razvojem pismenosti, ovomu je radu cilj ohrabriti na promjene u pristupu odgoju, obrazovanju i rehabilitaciji gluhe, nagluhe i gluhoslijepe djece. No, ne smijemo zaboraviti da se većina djece s oštećenjem sluha rađa u čujućim obiteljima. U takvim obiteljima gluho dijete rijetko kada ima ili nikad nema priliku usvajati znakovni jezik, a također nema priliku upoznati niti družiti se sa sebi sličnim vršnjacima, što je, pak, nužno za socioemocionalni razvoj i identifikaciju. U situacijama kada se to i dogodi, u pravilu to nije pravi prirodni (hrvatski) znakovni jezik, nego simultana znakovno-govorna komunikacija. Nažalost, brojna su istraživanja pokazala kako takav oblik komunikacije ne daje dobre rezultate, dapače, vodi jezičnoj deprivaciji, jer dijete u takvim okolnostima ne usvaja niti jedan jezik, i to je upravo ono o čemu je neizmjerno važno voditi računa da, poneseni idejom ostvarivanja prava putem ranije navedenih zakona i pravilnika, naročito u sustavu socijalne skrbi, u tijelima vještačenja, ne napravimo „više štete nego koristi“, slikovito rečeno, ne nađemo se „izgubljeni u prijevodu“.

Literatura

- BOSNAR, B. – BRADARIĆ-JONČIĆ, S. (2008). Stavovi prema integraciji gluhe djece, znakovnom jeziku i uključivanju tumača za znakovni jezik u redovne vrtiće i škole. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 44(2). 11-30.
- BRADARIĆ-JONČIĆ, S. (2000). Manualna komunikacija osoba oštećena sluha. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 36(2). 123-136.
- BRADARIĆ JONČIĆ, S. (2014). Prikaz knjige: Lilia Andrea Teruggi (ur.): Jedna škola, dva jezika. Iskustvo dvojezičnosti u vrtiću i osnovnoj školi u Cossatu. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 50(2). 136-138.
- BRADARIĆ-JONČIĆ, S. – BLAŽI, D. (2002). Osobitosti izgovora glasova u gluhih srednjoškolaca. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 38(1). 73-102.
- BRADARIĆ-JONČIĆ, S., – KOLARIĆ, B. (2012). Dvojezično obrazovanje gluhe djece. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 48(1). 104-116.
- BRADARIĆ-JONČIĆ, S. – MÖHR NEMČIĆ, R. (2011). Odstupanja u sprezanju prezenta glagola u slušnooštećenih srednjoškolaca. *Govor*, 28(1). 45-65.
- BRADARIĆ JONČIĆ, S. – MOHR NEMČIĆ, R. (2016). Neka obilježja kulturnog identiteta gluhih i nagluhih osoba. *Logopedija*, 6(1). 24-37.
- BRENTARI, D. (2012). *Sign Languages*. Cambridge University Press.
- CHAVEIRO, N. – PORTO, C. C. – BARBOSA, M. A. (2009). The Relation Between Deaf Patients and the Doctor. *Brazilila Journal of Otorhinolaryngology*, 75. 147-50.
- COUNCIL OF EUROPE. (2018a). *Protecting and promoting sign languages in Europe*. Recommendation 2143. Preuzeto s: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?file-id=25212&lang=en>. (1.10.2014.).

- COUNCIL OF EUROPE. (2018b). *Protecting and promoting sign languages in Europe*. Resolution 2247. Preuzeto s: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=25211&lang=en>. (1.10.2024.).
- EMMOREY, K. (2002). *Language, Cognition, and the Brain: Insights from Sign Language Research*. Lawrence Erlbaum Associate.
- EUROPSKA KOMISIJA. (2021). *Unija ravnopravnosti: Strategija o pravima osoba s invaliditetom za razdoblje 2021.–2030*. Preuzeto s: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8376&furtherPubs=yes>. (1.10.2024.).
- EUROPSKI PARLAMENT. (2016). *Rezolucija Europskog parlamenta o znakovnim jezicima i profesionalnim prevoditeljima znakovnih jezika*. Preuzeto s: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2016-0442_HR.html?redirect. (1.10.2024.).
- FRKOVIĆ, A. (2006). Bioetički aspekti komuniciranja s gluhim roditeljima. *Gynaecologia et perinatologia*, 15. 187–191.
- FROMKIN, V. – RODMAN, R. – HYAMS, N. (2014): *An introduction to language*. 10th edition. Cengage Learning.
- GEE, A. – WRIGHT, B. – NAPIER, J. – ACKROYD, V. – PHILLIPS, H. – HAYES, R. (2022). Language brokering between deaf signing parents and healthcare professionals: The experience of young hearing people in the UK. *Communication and Medicine*, 18(2). 136–152.
- GOTOVAC, N. (2023). *The profile of the employed Croatian Sign Language Interpreter*. Unpublished Master Thesis, Humak University of Applied Sciences EUMASLI - European Master in Sign Language Interpreting.
- HRASTINSKI, I. – PRIBANIĆ, LJ. – DEGAČ, J. (2014). Razumijevanje pročitanog u učenika s oštećenjem sluha. *Logopedija*, 4(1). 10–18.
- HRASTINSKI, I. – PRIBANIĆ, LJ. – MRVICA, I. (2019). Razumijevanje rječnika i gramatike učenika s kohlearnim implantatom. *Logopedija*, 9(1). 1–8.

- HRVATSKI KVALIFIKACIJSKI OKVIR. (2021). *Standard zanimanja - Stručni komunikacijski posrednik/Stručna komunikacijska posrednica*. Preuzeto s: <https://hko.srce.hr/registar/standard-zanimanja/detalji/78>. (1.10.2024.).
- HRVATSKI KVALIFIKACIJSKI OKVIR. (2022). *Standard kvalifikacije - Stručni komunikacijski posrednik/Stručna komunikacijska posrednica*. Preuzeto s: <https://hko.srce.hr/registar/standard-kvalifikacije/detalji/93>. (1.10.2024.).
- HRVATSKI ZAVOD ZA JAVNO ZDRAVSTVO. (2024). *Izvješće o osobama s invaliditetom u Republici Hrvatskoj*. Preuzeto s: <https://www.hzjz.hr/periodicne-publikacije/izvjesce-o-osobama-s-invaliditetom-u-republici-hrvatskoj-2024-g/>. (1.10.2024.).
- IEZZONI, L. I. – O'DAY, B. L. – KILLEEN, M. – HARKER, H. (2004). Communicating about health care: observations from persons who are deaf or hard of hearing. *Annals of Internal Medicine*, 140. 356-362.
- IVASOVIĆ, V. (2007). Mentalno zdravlje i gluhoća. Šegota, I. (ur.). *VII Bioetički okrugli stol: Bioetički aspekti komuniciranja s gluhim pacijentima*. Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Katedra za društvene znanosti. 85-105.
- KOBAŠLIĆ, K. – PRIBANIĆ, LJ. (2010). Receptivni rječnik u odraslih gluhih osoba. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 46(2). 34-49.
- KONVENCIJA O PRAVIMA DJETETA. (1991). Preuzeto s: http://www.unicef.hr/upload/file/300/150215/FILENAME/Konvencija_200_2opravima_2odjeteta.pdf. (1.10.2024.).
- KONVENCIJA O PRAVIMA OSOBA S INVALIDITETOM. (2007). Preuzeto s: <https://social.desa.un.org/issues/disability/crpd/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities-crpd>. (1.10.2024.).

- KOVAČEVIĆ, A. (2019). *Barijere s kojima se susreću osobe s oštećenjem sluha*. Neobjavljen Završni rad. Veleučilište u Bjelovaru. Preddiplomski stručni studij sestrinstvo.
- MALAI, E. – WILBUR, R. (2012). What sign languages show - Neurobiological bases of visual phonology. Di Sciullo, A. M. (ur). *Towards a Biolinguistic Understanding of Grammar*. John Benjamins Publishing Company. 263-276.
- MARTINKOVIĆ, Z. – BONETTI, L. – MILKOVIĆ, M. (2018). Bimodalna logopedska intervencija za gluho dijete s kohlearnim implantatom – prikaz slučaja. *Logopedija*, 8(2). 63-71.
- MCALDER, M. (2005). Communicating effectively with deaf patients. *Nursing Standard*, 20. 51-54.
- MEADOR, H.E. – ZAZOVE P. (2005). Health care interactions with deaf culture. *The Journal of the American Board of Family Practice*, 18. 218-222.
- MEULDER, M. D. (2015). The Legal Recognition of Sign Languages. *Sign Language Studies*, 15(4). 498-506.
- MILKOVIĆ, M. (2012). Što jest, a što nije znakovni jezik? JURIŠA, M. i DRŽAIĆ, J. (ur.): *Zbornik radova sa stručnih skupova*. URIHO. 73-76.
- MILKOVIĆ, M. – HRASTINSKI, I. (2022). Guest Editors' Preface. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 58. 1-5.
- MINISTARSTVO RADA, MIROVINSKOG SUSTAVA, OBITELJI I SOCIJALNE POLITIKE. (2024a). *Nacionalni plan izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom za razdoblje od 2021. do 2027. godine*. Preuzeto s: <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Glavno%20tajni%C5%A1tvo/Godi%C5%A1nji%20planovi%20i%20strate%C5%A1ka%20izvje%C5%A1C4%87a/Nacionalni%20plan%20izjedna%C4%8Davanja%20omogu%C4%87nosti%20za%20osobe%20s%20invaliditetom%20za%20razdoblje%20od%202021%20do%202027.%20godine.pdf>. (1.10.2024.).

- MINISTARSTVO RADA, MIROVINSKOG SUSTAVA, OBITELJI I SOCIJALNE POLITIKE. (2024b). *Akcijski plan izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom za razdoblje od 2021. do 2024. godine*. Preuzeto s: <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Glavno%20tajni%C5%A1tvo/Godi%C5%A1nji%20planovi%20i%20strate%C5%A1ka%20izvje%C5%A1%C4%87a/Akcijski%20plan%20izjedna%C4%8Davanja%20omogu%C4%87nosti%20za%20osobe%20s%20invaliditetom%20za%20razdoblje%20od%202021.%20do%202024.%20godine.pdf>. (1.10.2024.).
- MOHR, R. – BRADARIĆ JONČIĆ, S. (2009). Ovladanost prezentom glagola u slušno oštećenih srednjoškolaca. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 45(1). 73-90.
- MOHR NEMČIĆ, R. (2015). *Odrednice i korelati kulturnog identiteta gluhih u Hrvatskoj*. Neobjavljena doktorska disertacija. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- MÖHR NEMČIĆ, R. (2016). Pregled relevantnih odrednica kulturnog identiteta gluhih. *Logopedija*, 6(2). 46-52.
- MÖHR NEMČIĆ, R. – BRADARIĆ-JONČIĆ, S. (2016a). Relacije kulturnog identiteta i nekih demografskih obilježja gluhih i nagluhih osoba. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 52(1). 63-77.
- MÖHR NEMČIĆ, R. – BRADARIĆ-JONČIĆ, S. (2016b). Relacije kulturnog identiteta i samopoštovanja, zadovoljstva životom te psihičkog zdravlja gluhih i nagluhih osoba. *Govor*, 33(1). 3-37.
- NADOLSKA, A. M. – MILKOVIĆ, M. (2007). *Sign Languages: Misconceptions and Fact*. Usmeno izlaganje. XXI. Međunarodni znanstveni skup: Jezična politika i jezična stvarnost. Split.
- NOŽARIĆ, M. – Šuljić, K. (2016). *Koliko je glasno nerazumijevanje tišine? - Informiranost čujućih osoba o gluhipa*. Neobjavljen studentski rad dobitnik Dekanove nagrade. Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.

- ORFANIDOU, E. – WOLL, B. – MORGAN, G. (2015). *Research Methods in Sign Language Studies: A Practical Guide*. Wiley-Blackwell, UK.
- PFAU, R. – STEINBACH, M. – WOLL, B. (2012). *Sign Language: An International Handbook*. Walter de Gruyter, Germany.
- PRAVILNIK O SASTAVU I NAČINU RADA TIJELA VJEŠTAČENJA U POSTUPKU OSTVARIVANJA PRAVA IZ SOCIJALNE SKRBI I DRUGIH PRAVA PO POSEBNIM PROPISIMA. (2014). *Narodne novine* 79/2014.
- PRAVILNIK O POMOĆNICIMA U NASTAVI I STRUČNIM KOMUNIKACIJSKIM POSREDNICIMA. (2018). *Narodne novine*, 102/2018.
- PRAVILNIK O IZMJENAMA PRAVILNIKA O POMOĆNICIMA U NASTAVI I STRUČNIM KOMUNIKACIJSKIM POSREDNICIMA. (2020). *Narodne novine*, 22/2020.
- PRAVOBRANITELJICA ZA DJECU. (2024). *Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2023. godinu*. Preuzeto s: <https://dijete.hr/hr/izvjesca/izvjesca-o-radu-pravobranitelja-za-djecu/>. (1.10.2024.).
- PRAVOBRANITELJ ZA OSOBE S INVALIDITETOM. (2024). *Izvješće o radu pravobranitelja za osobe s invaliditetom za 2023. godinu*. Preuzeto s: <https://posi.hr/izvjesca-o-radu/#single/o>. (1.10.2024.).
- PRIBANIĆ, LJ. (2006). Sign Language and Deaf Education: A new tradition. *Sign language & linguistics*, 9(1/2). 233-254.
- PRIBANIĆ, LJ. (2007). Gluhi učenici i jezik. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 43(2). 55-66.
- PRIBANIĆ, LJ. – MILKOVIĆ, M. (2009). The benefit of early exposure to Sign language. *Journal of Special Education and Rehabilitation*, 10(3-4). 28-39.
- PRIBANIĆ, LJ. (2015). Kako komunicirati s djetetom oštećena sluha - utjecaj stavova obitelji i profesionalaca na odabir oblika komunikacije. *Medicinski vjesnik*, 47(1-2). 41-48.
- PRIBANIĆ, LJ. – MILKOVIĆ, M. (2012). Gluhi pacijent u sustavu zaštite zdravlja. *Hrvatski Časopis za javno zdravstvo*, 8(30). 5-5.
- PRIBANIĆ, LJ. – MILKOVIĆ, M. – GOJČETA, M. (2018). Stručni komunikacijski posrednik u osnovnoj i srednjoj školi – podrška učeniku

- s oštećenjem sluha. NIKOLIĆ, M. i VATIĆ TANJIĆ, M. (ur.): *Unapređenje kvalitete života djece i mladih*. Udrženje za podršku i kreativni razvoj djece i mladih. 561-569.
- QUER, J. – PFAU, R. – HERRMANN, A. (2021). *Routledge Handbook of Theoretical and Experimental Sign Language Research*. Routledge.
- Radić, I., Bradarić Jončić, S. & Farago, E. (2008). Leksičko znanje mladeži oštećena sluha. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 44(1). 93-103.
- SCHICK, B. – WILLIAMS, K. – KUPERMINTZ, H. (2006). Look Who's Being Left Behind: Educational Interpreters and Access to Education for Deaf and Hard-of-Hearing Students. *The Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 11(1). 3-20.
- STEINBERG, A. G. – BARNETT, S. – MEADOR, H. E. – WIGGINS, E. A. – ZAZOVE, P. (2006). Health care system accessibility. Experiences and perceptions of deaf people. *Journal of General Internal Medicine*, 21(3). 260-266.
- Šimić Šantić, I. – BONETTI, L. (2023). Language Intervention Instead of Speech Intervention for Children with Cochlear Implants. *Journal of Audiology & Otology*, 27(2). 55-62.
- TARCZAY, S. (2007). Gluhosljepoća - jedinstveno oštećenje. *Ljetopis socijalnog rada*, 14(1). 143-153.
- TARCZAY, S. (2009). *Pretpostavke profesionalizacije prevoditelja znakovnog jezika za gluhe i gluhoslijepe osobe*. Neobjavljeni magistarski rad. Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.
- TARCZAY, S. (2014). *Meeting Challenges – Deafblind Interpreting from a User's Perspective*. Unpublished Doctoral Thesis. University of Zagreb, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences.
- TARCZAY, S. – PRIBANIĆ, LJ. (2014). Prevoditelji znakovnog jezika – kako ih vide korisnici usluge prevođenja. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 50(2). 1-16.

- UNICEF (2014). *Nevidljiva djeca, od prepoznavanja do inkluzije - Studija o djeci s teškoćama u razvoju koja odrastaju u institucijama*. Preuzeto s: <https://www.unicef.org/croatia/reports/nevidljiva-djeca-od-prepoznavanja-do-inkluzije>. (1.10.2024.).
- UNICEF. (2009). *Vidi me, čuj me - Vodič za uporabu Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom i promicanje prava djece*. Preuzeto s: <https://www.unicef.org/croatia/reports/vidi-me-cuj-me>. (1.10.2024.).
- UNESCO. (1994). *The Salamanca Statement and framework for action on special needs education*. UNESCO.
- UNITED NATIONS. (1994). *The Standard Rules on the Equalization of Opportunities for Persons with Disabilities*. United Nations.
- WILBUR, R. B. (2001). Sign language and successful bilingual development of deaf children. *Društvena istraživanja*, 10(6 (56)). 1039-1079.
- WILBUR, R. B. (2006). What does the study of signed languages tell us about 'language'? *Sign Language & Linguistics*, 9(1-2). 5-32.
- VLADA RH. (2009). Odluka o Općoj deklaraciji o ljudskim pravima. *Narodne novine*, 12/2009.
- WORD FEDERATION OF THE DEAF. (2023). *Declaration on the Rights of Deaf Children*. Preuzeto s: <https://wfdeaf.org/rightsdeafchildren/>. (1.10.2024.).
- WORD FEDERATION OF THE DEAF. (2016). *Know and Achieve your Human Rights – Toolkit*. Preuzeto s: <https://wfdeaf.org/our-work/human-rights-of-the-deaf/>. (1.10.2024.).
- WORLD HEALTH ORGANIZATION. (2021). *World Report on Hearing*. Preuzeto s: <https://www.who.int/teams/noncommunicable-diseases/sensory-functions-disability-and-rehabilitation/highlighting-priorities-for-ear-and-hearing-care>. (1.10.2024.).
- WORLD HEALTH ORGANIZATION. (2024). *Deafness and hearing loss*. Preuzeto s: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/deafness-and-hearing-loss>. (1.10.2024.).

ZAKON O HRVATSKOM ZNAKOVNOM JEZIKU I OSTALIM SUSTAVIMA KOMUNIKACIJE GLUHIH I GLUHOSLIJEPIH OSOBA U REPUBLICI HRVATSKOJ. (2015). *Narodne novine*, 82/15.

ZAKON O ODGOJU I OBRAZOVANJU U OSNOVNOJ I SREDNJOJ ŠKOLI. (2008). *Narodne novine*, 87/2008.

ZAKON O OSOBNOJ ASISTENCIJI. (2023). *Narodne novine*, 71/2023.

ZAKON O POTVRĐIVANJU KONVENCIJE O PRAVIMA OSOBA S INVALIDITETOM I FAKULTATIVNOG PROTOKOLA UZ KONVENCIJU O PRAVIMA OSOBA S INVALIDITETOM. (2007). *Narodne novine*, 6/07 i 5/08.

ZAKON O REGISTRU OSOBA S INVALIDITETOM. (2022). *Narodne novine*, 64/01 i 63/22.

MARINA MILKOVIĆ

University of Zagreb, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences
marina.milkovic@erf.unizg.hr

HOW TO GET LOST IN TRANSLATION? – COMMUNICATION INTERMEDIARIES OR PROFESSIONAL COMMUNICATION INTERMEDIARIES

Abstract

In the context of ensuring human rights and equal opportunities for people with disabilities, and children with developmental disabilities, primarily those with hearing impairments, this paper problematizes contemporary knowledge about theory and scientific research in the field of Sign Language and Deaf Culture, as well as legislative frameworks and practices of (professional) communication intermediaries' services for deaf, hard of hearing, and deafblind people in the Republic of Croatia. It provides an overview of scientifically based knowledge that is important for understanding social issues and more effective implementation of policies and social interventions. The paper contributes to the field of social and related sciences, as well as to all relevant and interested professionals working directly with the population of individuals with hearing impairments.

Keywords: Croatian Sign Language; interpreting; Deaf Culture; personal assistance; communication intermediaries; human rights; children's rights